

Ігор КОВАЛЬ

Національний університет “Львівська політехніка”,
доцент кафедри теорії права та конституціоналізму
Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти,
кандидат юридичних наук, доцент
ihor.m.koval@lpnu.ua
ORCID: 0000-0002-5332-6958

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНО-ПРАВОВА ІДЕЯ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

<http://doi.org/10.23939/law2024.43.073>

© Коваль І., 2024

З’ясовано, що українська національно-правова ідея – це рушійна сила збереження і розвитку української ідентичності, державності на основі суспільних і правових ідеалів, що формуються через ціннісні переконання, установки та орієнтації свідомих, соціально активних громадян.

Викликами сьогодення для національно-правової ідеї українців є найперше воєнна агресія росії, коли ворог нехтує усіма міжнародними і загальноцивілізаційними правилами співіснування людства та намагається знищити нашу ідентичність, суверенітет і незалежність. Викликом є не просто збереження української ідентичності, а фактично демократії в центрі Європи.

Наголошено, що важливо, попри складні соціальні, політичні, економічні і правові реалії формувати цілісне розуміння і сприйняття громадянами з раннього віку, себе і своєї нації, традицій, звичаїв, культури як найвищої цінності національної самоідентичності і основи самоствердження особи. Сьогодення ставить нові виклики перед Україною. Виклики – чи не наймасштабніші в історії сучасного розвитку нашої держави, що пов’язані не лише із загрозою нашій національній ідентичності, а й фізичного знищення українців.

Ми виборюємо право на життя і власну тисячолітню історію у XXI столітті в центрі Європи. В цих викликах війни росії проти України важливо зберегти свої національні цінності, ідеали, ідеї, адже саме їх люто нищить ворог, намагаючись стерти нашу історію і майбутнє українців.

Зазначено, що правова ідеологія, як складова частина правової ідеї, уособлюючи право і його сутність, закріплює принципи демократії, рівності та справедливості як основні напрями розвитку держави і суспільства. Сьогодні ми спостерігаємо усвідомлення українцями цінності правової ідеології нашої держави, що спрямована на визнання, дотримання і реалізацію прав, свобод та обов’язків людини і громадянина, на розвиток демократичного суспільства і соціально-правової держави. Громадяни усвідомили, що це не пусті слова і саме ці чинники визначають вектор розвитку нашого суспільства.

Акцентовано увагу на тому, що правова ідеологія, як складова частина правової ідеї, уособлюючи право і його сутність, закріплює принципи демократії, рівності та

справедливості, разом з національною ідеєю вона акумулює національні цінності, прогресивні починання.

Ключові слова: національна ідея, правова ідея, національна самоідентичність, правова держава, правова культура, ціннісні правові орієнтації.

Постановка проблеми. Впродовж століть українці виборювали свою незалежність, суверенітет, право на національну ідентичність та самоствердження.

Окупаційні режими, радянський терор, знецінення національних ідеалів призвело до знищення прогресивних суспільних, державних, культурних діячів, які творили, розвивали, вкорінювали у суспільстві українську національно-правову ідею.

Не вдаючись до історичного екскурсу, зазначимо, що з відродженням незалежності, незважаючи на складну соціально-економічну ситуацію, в Україні почали відроджуватися не тільки соціально-культурні атрибути, а й система права, основою якої стали національно-правова ідея та ціннісні ідеали українського суспільства.

З прийняттям Конституції України, що справедливо визнається однією з найдемократичніших у світі, українське суспільство твердо стало на шлях цивілізованого розвитку з проєвропейським спрямуванням.

Звичайно, цей шлях не був простим, адже, окрім зовнішнього тиску на державно-правову, соціальну політику, в державі існували політичні рухи, соціальні об'єднання, що намагалися зупинити європейський розвиток нашої держави. Попри все суспільство розвивалося на основі національних державно-правових традицій та ідеалів.

Сьогодення ставить нові виклики перед Україною. Виклики, чи не наймасштабніші, в історії сучасного розвитку нашої держави, що пов'язані не лише із загрозою нашій національній ідентичності, а й фізичного знищення українців.

Ми виборюємо право на життя і власну тисячолітню історію у XXI столітті в центрі Європи. В цих викликах війни росії проти України важливо зберегти свої національні цінності, ідеали, ідеї, адже саме їх люто нищить ворог, намагаючись стерти нашу історію і майбутнє українців.

Аналіз дослідження проблеми. Проблемним аспектом дослідження особливості української національно-правової ідеї в умовах викликів сьогодення є те, що воєнні реалії створюють нові загрози і виклики, досліджувати які складно через нечіткість їх формулювання, переліку і брак напрацьованих шляхів усунення в умовах глобальних суспільно-правових криз.

Для всебічного аналізу й осмислення вказаної проблематики доцільно спиратися на науково-теоретичний потенціал праць вітчизняних і зарубіжних учених-юристів, істориків, соціологів і філософів, а саме: О. С. Александрової [7], І. Й. Бойка [4], О. К. Карпичкова [6], Х. М. Маркович [9], Ф. М. Медвідя [2], Л. П. Нагорної [1], М. П. Недюхи [8], О. М. Рудакевич [5] та ін.

Наукові концепції цих дослідників сприяли тому, що в межах філософії права, соціології, політології та антропологічної юриспруденції формується новітній підхід до розуміння збереження і розвитку особливості української національно-правової ідеї в умовах викликів сьогодення.

Мета статті полягає в тому, щоб з філософсько-правового погляду проаналізувати особливості української національно-правової ідеї в умовах викликів сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Основні особливості української національно-правової ідеї відображені в Конституції України як Основному законі держави.

Зазначимо, що поняття “національно-правова ідея” доцільно аналізувати через термін “національна ідея” і “ідея права”. Визначень цих явищ є досить багато, але розглянувши їх ключові аспекти, можна виокремити основні.

Щодо національної ідеї, то зокрема, в енциклопедично-довідковій літературі зазначається, що національна ідея є визначником духовності нації, її сутнісним аспектом, що формує ціннісні орієнтири конкретного громадянина й усієї нації.

Л. П. Нагорна пропонує розмежувати трактування цього поняття [1]:

1. На побутовому рівні, як розуміння нації своєї історії, генетичної належності, інстинктивне усвідомлення сутності взаємозв'язку нації, народу, держави, а також розуміння самого призначення нації в навколишньому світі.

2. На політичному рівні – це основа політичної ідеології, духовна рушійна сила національної самоідентифікації і національних рухів у суспільстві, а також визначник майбутнього розвитку нації.

3. На теоретичному рівні національна ідея розкривається в концептуальних основах державотворення на основі національного інтересу та безпеки.

4. На пізнавальному рівні – гносеологічна конструкція, що відображає суспільні, наукові політичні тощо погляди видатних особистостей на процеси формування і розвитку нації.

Ф. Медвідь зазначає, що поняття “українська ідея” першим запропонував П. Куліш, який “вкладав у нього усвідомлення, розуміння людиною належності до свого народу, його культури і віри. Пізніше цей термін використовували М. Драгоманов, С. Рудницький, інші українські мислителі, але вже у значно ширшому розумінні” [2, с. 35–43].

Національна ідея є основою національно-визвольних рухів, адже вона акумулює національні цінності, прогресивні починання, що формують самосуверенізацію. Також національна ідея є підґрунтям для формування національної ідеології і національної свідомості [3].

Розуміння національної ідеї як явища трансформувалося і видозмінювалося в кожен історичну епоху. Щодо української національної ідеї, то незмінним її складником було і залишається боротьба за свободу і незалежність.

Викликом сьогодення є не просто збереження української ідентичності, а фактично демократії в центрі Європи. Сьогодні українці з новою силою усвідомили себе єдиною нацією, яка нічим не поступається західному світу. Наші науковці, мистецькі діячі, талановиті фахівці у різних сферах впродовж століть славляться у світі своїми винаходами, творами, неординарною працею.

Нам не потрібно “проситися” до Європейського Союзу, адже Україна є частиною Європи, що може бути серйозним партнером не тільки в науково-технічній, соціокультурній сферах, а й гідним військовим союзником, що набув досвіду ведення гібридної війни з підступним ворогом.

І. Й. Бойко, аналізуючи державно-правовий аспект становлення та розвитку української національної ідеї, зазначає, що вона (українська національна ідея) має в основі реалізацію та захист найбільш значущих інтересів державного суспільства. Її структуру становлять національні інтереси, національна безпека, національні цінності та національні цілі, що є метою нації. Учений зазначає, що українська національна ідея є основою державно-правового розвитку України, зокрема її правової системи [4].

Отже, сьогодні під загрозою всі структурні складові частини національної ідеї, тобто потрібно розуміти, що сама національна ідея не є чимось міфічним і неосяжним, а, навпаки, вона має реальні практичні виразники, за які сьогодні йде загальнонаціональна боротьба.

Ми погоджуємося з думкою О. М. Рудакевич, що ідея нації спрямована на утвердження сутності національного феномену, вона розкриває форми його буття та особливості спрямування на реалізацію побудови цілісної нації [5, с. 145–180].

Перейдемо до другої складової частини терміно-поняття “національно-правова ідея – ідея права”.

В науковій літературі спостерігається ототожнення термінів “ідея права” та “правова ідея”. Звичайно, за гносеологічним підходом ці поняття різні, але, зважаючи на контекст нашого дослідження, зазначимо, що вживатимемо ці терміни як синоніми.

Ідею права досліджували філософи, філософи права ще з часів виникнення цивілізованого суспільства. До сьогодні цей термін немає однозначного трактування, що є радше позитивним

моментом, оскільки кожна концепція, науковий підхід до розуміння ідеї права збагачує зміст і всесторонньо розкриває це поняття.

Ідею права трактують як загальний, абстрактний вираз сутності права, головний, первинний елемент правової реальності, в якому акумульована ідея правового буття та істинність права [6, с. 191–194].

За природно-правовим підходом, на відміну від позитивно-правового, правова ідея розкриває момент належності, вона є змістовним чинником нашої свідомості, таким способом надаючи силу позитивному праву. Правова ідея є основою нормативності позитивного права держави, без якої національна система права не може повноцінно функціонувати [7, с. 34].

Ми поділяємо думку М. П. Недюхи, що правову ідеологію доцільно трактувати як “сукупність правових ідей, теорій, поглядів і норм, які в концептуальному вимірі відображають, оцінюють та цілеорієнтують процес соціальних змін України як демократичної країни, правової держави та громадянського суспільства” [8, с. 86–94].

Правова ідеологія, як складова правової ідеї, уособлюючи право і його сутність, закріплює принципи демократії, рівності та справедливості, як основні напрями розвитку держави і суспільства. Сьогодні роль і значення правової ідеології зростає, розкриваючи все нові грані та передумови її функціонування [9, с. 418–423].

На нашу думку, варто акцентувати увагу на правовому менталітеті, адже він (правовий менталітет) відіграє важливу роль у формуванні української національно-правової ідеї.

Безперечно, особливістю українського правового менталітету є свобода в усіх її проявах. Цінність і прагнення до свободи сформувалося в нашого народу впродовж століть саме через постійне здобуття, відвойовування і доведення світу свого права на свободу і самовизначення.

Така особливість відображена й у праві. Принцип свободи є ключовим у нашій правовій системі і сформований та задекларований в Конституції України, галузевому законодавстві як основа державотворення і правотворення.

О. М. Балинська слушно зазначає, що індивідуалізм і прагнення до свободи є основою нашого менталітету, а отже, ментальної культури. Науковиця зазначає, що така особливість проявляється у “негативному ставленні до сильної влади як такої, що межує з анархізмом, а також наголошує, що крайнім проявом індивідуалізму є така риса, як замкнутість – наслідок трагічної історії українського народу, який постійно перебував під гнітом інших держав” [10, с. 382–383].

Правовий менталітет відіграє важливу роль у формуванні і розвитку суспільно-правових відносин, адже, впливаючи на дію норм права, правову культуру, він охоплює всі почуття, ідеї, погляди, які не є цілковито непередбачуваними. Варто пам’ятати, що ментальні особливості відіграють особливу роль у прогнозуванні правової поведінки учасників суспільних відносин, особливо в умовах глобалізаційних процесів міжнародного простору та для збереження національно-правової ідеї нашого народу в умовах військової агресії росії.

Науковці зазначають, що ефективними шляхами формування національної, правової та національно-культурної ідентичності в умовах російсько-української війни є [11, с. 17–22]:

- популяризація спілкування українською мовою;
- доступ до джерел конструктивної інформації щодо соціально-правової дійсності;
- розвиток критично-аналітичного мислення;
- формування національної свідомості та самосвідомості на основі ціннісних орієнтирів суспільства;
- культивування національної гідності та протистояння проявам національної меншовартості;
- впровадження ефективних реформ у соціально-правовій площині, спрямованих на забезпечення і реалізацію основних прав і свобод громадян;
- подолання ксенофобії та нетерпимості;
- дотримання політичної рівності громадян України, вираженої в чинній системі прав і обов’язків, актуалізація питання спільності громадянської культури та ідеології;

– формування світогляду молодого покоління на основі загальнолюдських та національних цінностей.

Зауважимо, що сьогодні на окупованих українських територіях представники держави-окупанта здійснюють цілеспрямовану політику знищення української національної, правової та громадянської ідентичності. Критичною є ситуація щодо формування світоглядно-правових засад у дітей та молоді, адже, на відміну від дорослого населення, яке вже має сформовані ціннісно-правові орієнтири і національно-світоглядні переконання, ця категорія українців є вразливою через те, що в умовах окупації немає можливості на правдиву інформацію. Заклади освіти, державні структури, громадські утворення проводять роботу з викорінення національно-правової ідеї саме у вразливих категорій населення.

За таких умов важливо розробляти заходи та сучасні методи для збереження української національної та громадянської ідентичності молоді через формальну та неформальну освіту, насамперед на тимчасово окупованих територіях.

Одним з найбільш ефективних методів на даний час є інформаційна політика та неформальна освіта. Та все ж сьогодні населення відзначає недостатню кількість освітнього, просвітницького україномовного контенту для всіх вікових категорій. Дуже мало такого контенту розраховано на молодіжну, дитячу і юнацьку аудиторію тому, що така робота потребує особливого підходу і фахівців з роботи з дітьми і неповнолітніми особами, зокрема, психологів, правників, політологів.

Водночас з метою підвищення рівня мобільності інформації формується запит на створення онлайн-інструментів та інтерактивних підходів до вивчення історії України, української мови, культури, утвердження української національної та громадянської ідентичності [12].

Низка учених визнає національно-правову ідентичність основою національної безпеки Української держави.

Законом України “Про національну безпеку України” визначено, що національна безпека України – це захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз. Загрозами національній безпеці України є явища, тенденції і чинники, що унеможливають чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України [13].

Важливим аспектом, на якому акцентовано увагу в законодавстві, є громадська безпека і порядок, що визначаються як захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина, забезпечення яких є пріоритетним завданням діяльності сил безпеки, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та громадськості, які здійснюють узгоджені заходи щодо реалізації і захисту національних інтересів від впливу загроз.

Саме до таких чинників, що унеможливають чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України, можна віднести проблему впливу ідеології окупаційної влади на несформовану свідомість нашого молодого покоління.

Усвідомлення людиною власної належності до певної нації і держави, соціуму, культурних традицій, цінностей, психології, віри у певному історичному періоді розвитку є, на думку П. В. Горінова, національною ідентичністю. Ми поділяємо думку науковців, що національна ідентичність в сучасних умовах – це динамічний процес, який полягає у формуванні самоусвідомлення українцями своїх ментальних особливостей, а саме: свобода, гідність, безстрашність, самопожертва, свого призначення у захисті Вітчизни, сутнісних рис нації, базових цінностей (культура, національна держава, церква, національна мова, місія тощо). Після завершення воєнних дій національна самоідентичність українців сприятиме об’єднанню навколо ідеї відновлення Української держави та повернення українців на Батьківщину [14, с. 26–30].

С. Бойко зазначає, що саме українознавча компетентність є одним із основних чинників безпеки української нації, яка проявляється у внутрішньому факторі – національній самоідентифікації, що втілюється у почуттях-цінностях – “Я – Українець” – “Ми – Українці”. Сутність цих почуттів цінностей полягає у дієвій причетності особистості до своєї нації, до роду у широкому розумінні цього слова [11, с. 17–22].

На нашу думку, самоідентифікація особи щодо певної національної належності є передумовою формування правової ідентичності та ідеології.

Важливою є думка науковців, що виокремлення структурних елементів правової ідеології – складне завдання, бо вони належать до явищ ідеального, а не матеріального порядку, і структуру правової ідеології доцільно розглядати у [15, с. 24–27]:

- 1) вузькому значенні – правова ідеологія складається лише з правових ідей;
- 2) широкому значенні – до структури правової ідеології входять правові цінності, принципи, уявлення, знання, мислення тощо.

Ідея справедливості, на якій ми акцентували увагу вище, що є основою української національно-правової ідеї, сьогодні переосмислюється в державно-правовому полі та міжнародно-правовому просторі. Справедливість в реалізації і забезпеченні основних прав людини, у побудові громадянського суспільства, правової системи – це запорука стабільного розвитку цивілізованого соціуму, що виключає насильство, “право сили” та низку антигуманних форм розвитку державного простору.

Право ґрунтується на ідеї справедливості та нормативно закріпленої справедливості, тому що вона є підґрунтям ідеї права, виражає його сутність, а особливий акт визнання зумовлює як справедливість, так і феномен права загалом. О. В. Павлишин та Ю. В. Васюта зазначають, що “справедливість постає особливим механізмом, що підтримує міру рівноваги правових цінностей, та одночасно є визначальним моментом домінування під час їх конфліктного зіткнення. Справедливість є внутрішнім змістом права, його внутрішнім наповненням, вона має безмежний гуманістичний потенціал. На основі такого внутрішнього наповнення право еволюціонує, розвивається, збагачується саме та наповнює якісним змістом існуючі суспільні відносини” [16, с. 40–47].

Сьогодні ми спостерігаємо усвідомлення українцями цінності правової ідеології нашої держави, що спрямована на визнання, дотримання і реалізацію прав, свобод та обов’язків людини і громадянина, на розвиток демократичного суспільства і соціально-правової держави. Громадяни усвідомили, що це не пусті слова і саме ці чинники визначають вектор розвитку нашого суспільства.

Попри те потрібно зазначити, що ворожі пропагандистські структури намагаються нам нав’язати свою модель розвитку держави і суспільства, створити “фальшиві” ідеали, прикриваючись тим, що за їхнім сценарієм ми житимемо значно краще і стабільніше, але, безперечно, українці через свою ментальність, ціннісні установки й орієнтири дають гідну відсіч підіривній ідеології ворога. Ми платимо дуже високу ціну за збереження своєї ідентичності, майбутнього наступних поколінь, нашої державності, тому виклики сьогодення теж сприймаємо крізь призму власної правової, моральної та національної культури.

Висновки. Отже, ми дійшли висновку, що українська національно-правова ідея – це рушійна сила збереження і розвитку української ідентичності, державності на основі суспільних і правових ідеалів, що формуються через ціннісні переконання, установки та орієнтації свідомих, соціально активних громадян.

Викликом сьогодення для національно-правової ідеї українців є найперше воєнна агресія росії, коли ворог нехтує усіма міжнародними і загальноцивілізаційними правилами співіснування людства та намагається знищити нашу ідентичність, суверенітет і незалежність.

Також важливо, попри складні соціальні, політичні, економічні і правові реалії формувати цілісне розуміння і сприйняття громадянами з раннього віку, себе і своєї нації, традицій, звичаїв, культури як найвищої цінності національної самоідентичності і основи самоствердження особи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нагорна Л. П. (2010). Національна ідея. *Енциклопедія історії України*: Т. 7: Мі-О. Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України К.: Наукова думка. 2010. 728 с. http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Natsionalna_ideia
2. Медвідь Ф. М. (2005). Українська національна ідея як детермінанта державотворчих процесів. *Політичний менеджмент*. № 1. С. 35–33.
3. Національна ідея. (2020). *Вільна енциклопедія Вікіпедія*. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D1%96%D0%B4%D0%B5%D1%8F
4. Бойко І. Й. (2023). Становлення та розвиток української національної ідеї: державно-правовий аспект. *Львівський національний університет імені Івана Франка*. <https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/05/Boyko-I.Y.-Anotatsiia-pro-UNI.docx>
5. Рудакевич О. М. (2018). Три складові національної ідеї та їх актуальний зміст для України. *Суспільно-політичні процеси*. 2(9). С. 145–180.
6. Карпичков О. К. (2012). Правова реальність як вияв цінності права: підходи до характеристики. *Альманах права*. Київ. № 2. С. 191–194.
7. Александрова О. С., Горбань О. В., Мартин Р. В. (2020). Філософія права: Навчально-методичний посібник. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка. 126 с.
8. Недюха М. П. (2013). Правова ідеологія українського суспільства: інноваційний потенціал процесу соціальних змін. *Політичний менеджмент*. № 59. С. 86–94.
9. Маркович Х. М. (2016). Правова ідеологія як основа формування громадянського суспільства. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*. Серія : Юридичні науки. № 855. С. 418–423.
10. Балинська О. М., Токарська А. С., Яценко В. А. (2017). Актуальні проблеми філософії права: посібник. За заг. ред. О. М. Балинської. Львів: ЛьвДУВС. 612 с.
11. Бойко С. (2022). Формування національної ідентичності української молоді в умовах російсько-української війни. *Українознавчий альманах*. Випуск 30. С. 17–22.
12. Бідний М. (2023). Формування української національної та громадянської ідентичності – пріоритет держави. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3790100-formuvanna-ukrainskoi-natsionalnoita-gromadanskoi-identichnosti-prioritet-derzavi.html>
13. Про національну безпеку України. Закон України. (2018). *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, № 31, ст. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
14. Горінов П. В., Драпушко Р. Г. (2022). Становлення національної ідентичності українців як основа національної безпеки української держави. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 10. С. 26–30.
15. Єрмоленко Д. О. (2017). Структурні особливості правової ідеології. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. № 1(1). С. 24–27.
16. Павлишин О. В., Васюта Ю. В. (2020). Справедливість як елемент ідеї права та її місце в системі правових цінностей. *Філософські та методологічні проблеми права*. № 2(20). С. 40–47.

REFERENCES

1. Nahorna, L. P. (2010). *Natsionalna ideia* [National encyclopedia]. Entsyklopediia istorii Ukrainy: T. 7: Mi-O. Redkol.: V. A. Smolii (holova) ta in. NAN Ukrainy. Instytut istorii Ukrainy. K.: Naukova dumka. 2010. 728 p. http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Natsionalna_ideia[In Ukrainian].
2. Medvid, F. M. (2005). *Ukrainska natsionalna ideia yak determinanta derzhavotvorchykh protsesiv* [The Ukrainian national idea as a determinant of state-building processes]. Politychnyi menedzhment. No. 1. P. 35–33. [In Ukrainian].
3. *Natsionalna ideia* [National idea]. (2020). Vilna entsyklopediia Vikipediia. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D1%96%D0%B4%D0%B5%D1%8F [In Ukrainian].
4. Boiko, I. Y. (2023). *Stanovlennia ta rozvytok ukrainskoi natsionalnoi ideii: derzhavno-pravovyi aspekt* [The formation and development of the Ukrainian national idea: the state-legal aspect]. Lvivskiyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka. <https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/05/Boyko-I.Y.-Anotatsiia-pro-UNI.docx> [In Ukrainian].

5. Rudakevych, O. M. (2018). *Try skladovi natsionalnoi idei ta yikh aktualnyi zmist dlia Ukrainy* [Three components of the national idea and their actual meaning for Ukraine]. *Suspilno-politychni protsesy*. 2(9). P. 145–180. [In Ukrainian].
6. Karpichkov, O. K. (2012). *Pravova realnist yak vyiv tsinnosti prava: pidkhody do kharakterystyky* [Legal reality as a manifestation of the value of law: approaches to characterization]. *Almanakh prava*. Kyiv. No. 2. P. 191–194. [In Ukrainian].
7. Aleksandrova, O. S., Horban, O. V., Martych, R. V. (2020). *Filosofia prava* [Philosophy of law]: Navchalno-metodychni posibnyk. Kyiv: Kyivskiy universytet imeni Borysa Hrinchenka. 126 p. [In Ukrainian].
8. Nediukha, M. P. (2013). *Pravova ideolohiia ukrainskoho suspilstva: innovatsiyni potentsial protsesu sotsialnykh zmin* [Legal ideology of Ukrainian society: innovative potential of the process of social change]. *Politychni menedzhment*. No. 59. P. 86–94. [In Ukrainian].
9. Markovych, Kh. M. (2016). *Pravova ideolohiia yak osnova formuvannia hromadianskoho suspilstva* [Legal ideology as a basis for the formation of civil society]. *Visnyk Natsionalnogo universytetu "Lvivska politehnika"*. Serii : Yurydychni nauky. No. 855. P. 418–423. [In Ukrainian].
10. Balynska, O. M., Tokarska, A. S., Yashchenko, V. A. (2017). *Aktualni problemy filosofii prava* [Actual problems of the philosophy of law]: posibnyk. Za zah. red. O. M. Balynskoi. Lviv: LvDUVS. 612 p. [In Ukrainian].
11. Boiko, S. (2022). *Formuvannia natsionalnoi identychnosti ukrainskoi molodi v umovakh rosiisko-ukrainskoi viiny*. [The formation of the national identity of Ukrainian youth in the conditions of the Russian-Ukrainian war]. *Ukrainoznavchy almanakh*. Vypusk 30. S. 17–22. [In Ukrainian].
12. Bidnyi, M. (2023). *Formuvannia ukrainskoi natsionalnoi ta hromadianskoi identychnosti – priorytet derzhavy*. [Formation of Ukrainian national and civil identity is a priority of the state]. *Ukrinform*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3790100-formuvanna-ukrainskoi-natsionalnoi-ta-gromadianskoi-identychnosti-priorytet-derzhavy.html> [In Ukrainian].
13. *Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy*. [About the national security of Ukraine]. *Zakon Ukrainy*. (2018). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, No. 31, st. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> [In Ukrainian].
14. Horinov, P. V., Drapushko, R. H. (2022). *Stanovlennia natsionalnoi identychnosti ukrainsiv yak osnova natsionalnoi bezpeky ukrainskoi derzhavy*. [The formation of the national identity of Ukrainians as the basis of the national security of the Ukrainian state]. *Yurydychni naukovyi elektronnyi zhurnal*. No. 10. S. 26–30. [In Ukrainian].
15. Yermolenko, D. O. (2017). *Strukturni osoblyvosti pravovoi ideolohii*. [Structural features of legal ideology]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu*. No. 1(1). S. 24–27. [In Ukrainian].
16. Pavlyshyn, O. V., Vasiuta, Yu. V. (2020). *Spravedlyvist yak element idei prava ta yii mistse v systemi pravovykh tsinnosti*. [Justice as an element of the idea of law and its place in the system of legal values]. *Filosofski ta metodolohichni problemy prava*. No. 2(20). S. 40–47. [In Ukrainian].

Дата надходження: 08.07.2024 р.

Ihor KOVAL

Lviv Polytechnic National University,
Educational and Research Institute of Law,
Psychology and Innovative Education,
Associate Professor of the Theory of Law
and Constitutionalism Department,
Ph.D. in Law, Associate Professor
ihor.m.koval@lpnu.ua
ORCID: 0000-0002-5332-6958

UKRAINIAN NATIONAL AND LEGAL IDEA: TODAY'S CHALLENGES

It was found that the Ukrainian national-legal idea is the driving force for the preservation and development of Ukrainian identity and statehood based on social and legal ideals, which are formed through the value beliefs, attitudes and orientations of conscious, socially active citizens.

Today's challenges for the national-legal idea of Ukrainians are, first of all, Russia's military aggression, when the enemy disregards all international and general civilizational rules of human coexistence and tries to destroy our identity, sovereignty and independence. The challenge is not simply the preservation of Ukrainian identity, but, in fact, democracy in the center of Europe.

It was emphasized that it is important, despite complex social, political, economic and legal realities, to form a holistic understanding and perception of citizens from an early age, themselves and their nation, traditions, customs, culture as the highest value of national self-identity and the basis of self-affirmation of a person. Today poses new challenges for Ukraine. Challenges, perhaps the most extensive in the history of the modern development of our state, which are connected not only with the threat to our national identity, but also with the physical destruction of Ukrainians.

We are choosing the right to life and our own thousand-year history in the twenty-first century, in the center of Europe. In these challenges of Russia's war against Ukraine, it is important to preserve our national values, ideals, and ideas, because it is precisely them that the enemy is fiercely destroying, trying to erase our history and the future of Ukrainians.

It is noted that the legal ideology, as a component of the legal idea, personifying the law and its essence, establishes the principles of democracy, equality and justice as the main directions of the development of the state and society. Today, we observe Ukrainians realizing the value of the legal ideology of our state, which is aimed at recognizing, observing and realizing the rights, freedoms and duties of a person and a citizen, at the development of a democratic society and a social and legal state. Citizens realized that these are not empty words and that these factors determine the vector of development of our society.

Attention is focused on the fact that legal ideology, as a component of the legal idea, personifying the law and its essence, consolidates the principles of democracy, equality and justice, together with the national idea, it accumulates national values, progressive initiatives.

Keywords: national idea, legal idea, national self-identity, rule of law, legal culture, value-based legal orientations.